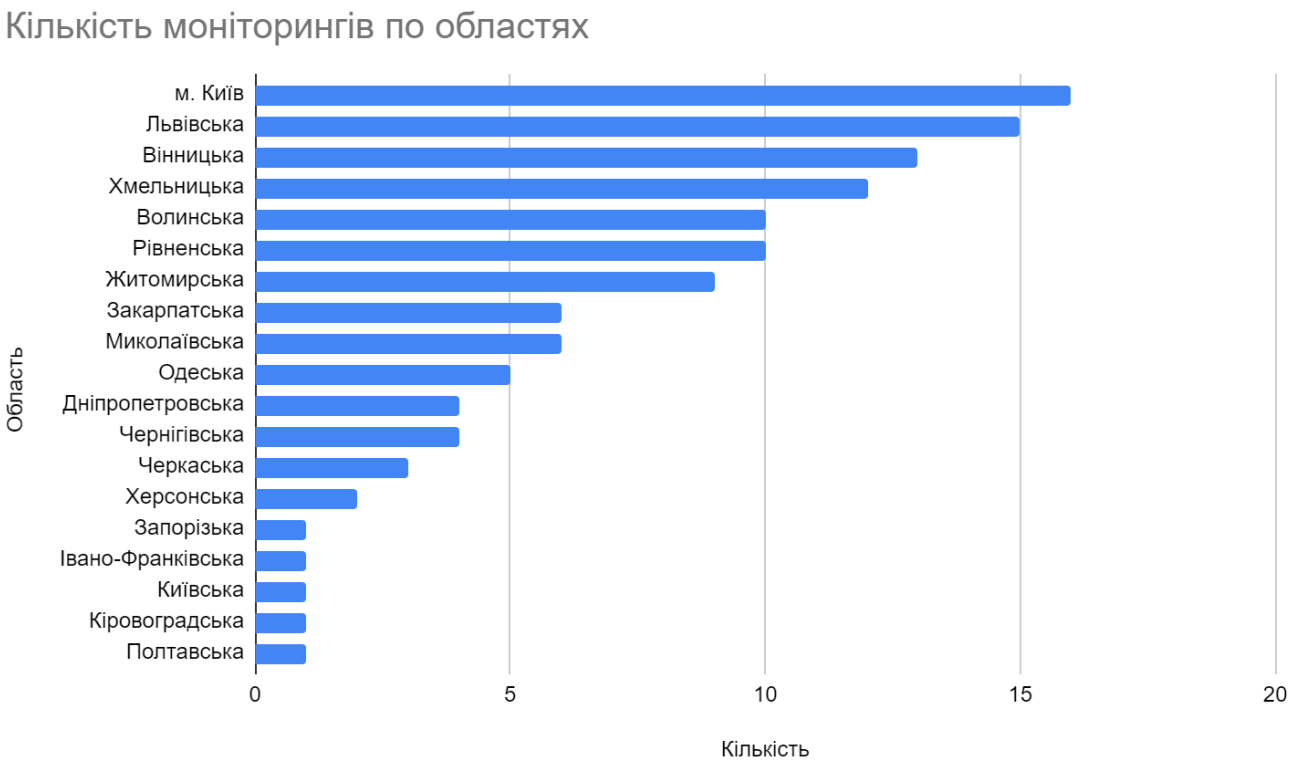
Опрацьовано письмових звернень	3508
Звернень на «гарячу лінію» Уповноваженого	6658
Відновлено прав (зокрема за колективними зверненнями та ініціативно)	18 847
Опрацьованих НПА	1295
Здійснено моніторингів	132
Акти реагування (подання Уповноваженого)	6
Кількість запитів та ініціативних листів	3037 запитів і 744 ініціативні листи
Кількість здійснених правопросвітницьких заходів	230
Кількість публікацій, роз'яснень, інформаційних матеріалів та ін.	230

Phoca PDF

Кількість моніторингів по областях
м. Київ
Львівська
Вінницька
Хмельницька
Волинська
Рівненська
Житомирська
Закарпатська
Миколаївська
Одеська
Дніпропетровська
Чернігівська
Черкаська
Херсонська
Запорізька
Івано-Франківська
Київська
Кіровоградська
Полтавська
Область
0
5
10
15
20
Кількість

Phoca PDF

1. Право на соціальний захист

2023 року до Уповноваженого надійшло 813 звернень (5530 повідомлень) про порушення прав людини і громадянина у сфері соціального захисту.

У зверненнях громадяни найчастіше порушували питання пенсійного забезпечення, отримання державних соціальних допомог, встановлення статусів осіб пільгових категорій (осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; реабілітованих осіб; осіб з інвалідністю) і документів, що підтверджують відповідний статус, які дають право на передбачені законодавством пільги, реалізацію права на отримання пільг і житлової субсидії, соціальних послуг і компенсації фізичним особам за надання соціальної послуги з догляду.

1.1. Реалізація права на пенсію

За даними ПФУ, на 1 січня 2023 року в Україні налічувалося 10 687 921 пенсіонерів, а на кінець року їхня кількість скоротилася до 10 516 537 осіб.

На 1 січня 2024 року із загальної кількості пенсіонерів пенсію за віком отримували 7 705 735 млн осіб (73%), пенсію інвалідності – 1 538 190 осіб (14,6%), у разі втрати годувальника – 658 411 осіб (6,3%), за вислугу років – 551 168 осіб (5,2%), соціальні пенсії – 59 269 осіб (0,5%), довічне утримання суддів – 3764 осіб (0,035%).

Звернення громадян з питань їхнього пенсійного забезпечення засвідчили наявність низки проблемних питань щодо реалізації ними відповідного права.

(a) Порушення права на продовження виплати пенсій з інвалідності

Під час розгляду звернень осіб з інвалідністю встановлено факти застосування територіальними органами ПФУ різних підходів у продовженні виплати пенсій з інвалідності, призначених за різними законами України, особам, у яких термін припинення виплати пенсії припадає на період дії правового режиму воєнного стану в Україні, внаслідок неможливості проходження повторного огляду у МСЕК в цих умовах.

Автоматичне продовження виплати пенсії з інвалідності за наведеної обставини передбачено для громадян, пенсії яким призначено за нормами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV. Водночас з березня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 225[1] про продовження всім особам інвалідності до останнього числа шостого місяця після припинення або скасування періоду дії воєнного стану, якщо раніше не буде повторного огляду.

Рекомендації Уповноваженого, надані Мінсоцполітики та ПФУ щодо врахування під час прийняття рішень вимог вказаної постанови уряду, враховано. Усім громадянам, які звернулися до Уповноваженого за захистом свого порушеного права, продовжено виплату пенсії з інвалідності без наявності висновку МСЕК про продовження інвалідності.

(b) Порушення права осіб з інвалідністю на отримання пенсійних посвідчень у разі

Phoca PDF

продовження виплати пенсії з інвалідності без проходження повторного огляду у МСЕК

До Уповноваженого надходили повідомлення від осіб з інвалідністю, зокрема від тих, які перебувають за кордоном, яким на період дії правового режиму воєнного стану продовжено виплату пенсії з інвалідності без проходження повторного огляду у МСЕК для підтвердження інвалідності, з приводу порушення їхнього права на отримання пенсійного посвідчення на період продовження виплати пенсії з інвалідності.

На виконання внесених Уповноваженим рекомендацій до Мінсоцполітики та ПФУ особам з інвалідністю забезпечено видачу пенсійних посвідчень на період терміну продовження виплати пенсії.

Водночас виявлено проблемне питання отримання паперового пенсійного посвідчення пенсіонером, який перебуває за кордоном, зокрема його представником, який діє на підставі довіреності, засвідченої нотаріально. Вирішення цього питання можливе через внесення змін до нормативно-правових актів. Уповноваженим надано рекомендації Мінсоцполітики. Рекомендації щодо внесення змін до законодавства в частині можливості видачі пенсійного посвідчення за довіреністю Мінсоцполітики не підтримало, водночас поінформовано про впровадження електронного відображення пенсійного посвідчення без потреби виготовлення його паперового оригіналу та розроблення для цього відповідних змін до Порядку оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії[2], які надіслано до Мін'юсту для проведення їх державної реєстрації. Вбачається, що зазначені зміни не врегульовують ситуацію, коли пенсіонер виявляє бажання отримувати суто паперове посвідчення.

(с) Обмеження права громадян на пенсійне забезпечення у зв'язку з денонсацією Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць СНД у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надходили звернення громадян України, які проживають в Україні, але набули страховий стаж на території РФ і Республіки Білорусь, щодо порушення їхнього права на пенсійне забезпечення у зв'язку з розірванням з цими країнами відносин за Угодою про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежних держав у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року.

Це питання було висвітлено в Щорічній доповіді Уповноваженого про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні 2022 року та надано рекомендацію Уповноваженого уряду внести до Верховної Ради України розроблений Мінсоцполітики проєкт Закону щодо призначення пенсії для осіб, які працювали в Україні та за її межами у зв'язку з денонсацією Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежних держав у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року.

У липні 2023 року у Верховній Раді України зареєстровано урядовий законопроєкт «Про внесення змін до деяких законів України щодо пропорційного обчислення страхового стажу особам, які працювали за межами України» (реєстр. № 9453)[3]. Законопроєкт перебуває на стадії підготовки до другого читання в Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.

Phoca PDF

1.2. Реалізація права на соціальне забезпечення

(а) Порушення прав громадян на своєчасне призначення й отримання пільг і житлових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу

З початку 2023 року до Уповноваженого надходили повідомлення від громадян щодо невиплати їм територіальними органами ПФУ коштів житлової субсидії на опалювальний період 2022–2023 років, хоча документи на призначення цих виплат вони подали органам соціального захисту населення ще до жовтня 2022 року.

Для виявлення причин порушень права громадян на отримання пільг і житлових субсидій в умовах передачі функцій щодо здійснення цих виплат від органів соціального захисту населення до територіальних органів ПФУ здійснило два виїзні моніторингові візити до головних управлінь ПФУ в Києві та у Львівській області.

У процесі моніторингів виявлено порушення прав громадян на своєчасне призначення та отримання пільг і житлових субсидій. З-поміж причин виявлених порушень:

від органів соціального захисту населення:

- на дату передачі особових справ до територіальних органів ПФУ не прийнято рішень за заявами громадян про призначення виплат з вересня 2022 року. Як наслідок відповідні рішення органи ПФУ приймали після прийняття документів, з порушенням встановленого законодавством терміну;

від Мінсоцполітики та ПФУ:

- не забезпечено повноти передачі даних під час міграції особових справ між інформаційними системами Мінсоцполітики та ПФУ;
- не забезпечено доступу органів ПФУ до ЄДАРП, як наслідок – неможливість видачі інформації з ЄДАРП (зокрема довідки про право на отримання пільг, які надають з урахуванням доходу);
- Нацсоцслужбі та її територіальним органам у рамках здійснення контролю за станом призначення пільг і житлових субсидій не надано належного доступу до інформаційних систем, які адмініструє ПФУ.

Врегулювання цих питань потребувало внесення змін до законодавства та до програмного забезпечення.

Уповноважений надав рекомендації Мінсоцполітики, ПФУ щодо усунення виявлених порушень, які враховано. Мінсоцполітики розробило зміни до низки актів, які затверджено постановою уряду[4], і визначило повноваження ПФУ та його територіальних органів щодо формування та використання даних ЄДАРПу. Нацсоцслужбі та її територіальним органам також надано доступ до ЄДАРПу, затверджено форму довідки для отримання пільговиком інших видів пільг, що надаються з урахуванням доходу. Крім цього, внесено потрібні технічні зміни для надання ПФУ та його територіальним органам доступу до Єдиної інформаційної

Phoca PDF

системи соціальної сфери для видачі довідок особам пільгової категорії про право на отримання пільг, які надають з урахуванням доходу.

У жовтні 2023 року до Уповноваженого надійшло 6 звернень від мешканців Знам'янської міської територіальної громади Кіровоградської області щодо невиплати їм коштів житлової субсидії за опалювальний період 2022–2023 років.

З'ясовано, що у процесі передачі функцій до ПФУ від органів соціального захисту населення через технічну помилку під час міграції даних заявникам, а також іншим 46 жителям громади припинено виплату коштів раніше призначеної житлової субсидії.

Уповноважений надав рекомендації ПФУ, які враховано. У листопаді 2023 року донараховано та виплачено заборговані кошти 52 отримувачам житлових субсидій цієї громади за період з жовтня 2022 року.

(b) Порушення прав осіб з інвалідністю з дитинства на отримання державної соціальної допомоги

З ініціативи Уповноваженого здійснено безвиїзний моніторинг Мінсоцполітики та Нацсоцслужби за результатами розгляду звернення особи з інвалідністю з дитинства та встановлення факту порушення його права на отримання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства (ДСДІ) з дня встановлення інвалідності після досягнення повноліття.

За результатом моніторингу встановлено неузгодженість основних положень нормативно-правових актів, які визначають порядок призначення та виплати ДСДІ, та додатково прийнятих актів у цій сфері під час дії правового режиму воєнного стану, та, як наслідок, призвели до порушень права осіб з інвалідністю з дитинства на соціальний захист після досягнення повноліття. У процесі моніторингу виявлено порушення прав 1770 осіб з інвалідністю з дитинства на отримання ДСДІ після досягнення повноліття та прав 69 законних представників зазначених осіб щодо виставлення їм безпідставної вимоги про повернення коштів.

Уповноважений надав рекомендації Мінсоцполітики та Нацсоцслужбі, які враховано. Відновлено право на отримання коштів ДСДІ 1770 особам з інвалідністю з дитинства, а також скасовано неправомірні рішення про утримання виплаченої допомоги із 69 законних представників зазначених осіб. Мінсоцполітики розробило проєкт постанови уряду, де конкретизовано умови надання ДСДІ після досягнення ними повноліття під час воєнного стану. Проєкт акта погоджено Уповноваженим із зауваженнями у липні 2023 року. Цей проєкт постанови не внесено на розгляд Кабінету Міністрів України.

(c) Порушення права пільгових категорій населення на отримання документа, що підтверджує право на пільги

Питання невидачі посвідчень осіб з інвалідністю має системний характер у всій Україні. За повідомленням Мінсоцполітики, 2023 року закуплено та розподілено серед структурних підрозділів з питань соціального захисту населення обласних державних (військових)

Phoca PDF

адміністрацій всього 64 100 одиниць бланків посвідчень, або 60% від загальної потреби 107 315 одиниць.

До Уповноваженого звернулася гр. Ш. з Черкаської області щодо неможливості отримання посвідчення особи з інвалідністю відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16 листопада 2000 року № 2109-III, що є потрібним для реалізації її права на здобуття вищої освіти на пільгових умовах.

На виконання рекомендацій Уповноваженого відновлено право гр. Ш. на отримання посвідчення особи з інвалідністю.

Встановлено, що аналогічна проблема стосується і бланків посвідчень реабілітованої особи та вкладок до них, які видають відповідно до частини шостої статті 6 Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 17 квітня 1991 року № 962-XII реабілітованим, які мають право на передбачені цим Законом пільги.

За інформацією Мінсоцполітики, 2023 року не здійснювалась закупівля послуг щодо друку бланків посвідчень реабілітованої особи та вкладок до них. Тимчасом як 2023 року 571 особу визнано реабілітованою, а отже, для цієї кількості осіб має бути видано відповідні посвідчення.

(d) Порушення права на отримання компенсацій фізичним особам за надання соціальних послуг з догляду на непрофесійній і професійній основі

До Уповноваженого надходять звернення громадян про порушення органами місцевого самоврядування права на отримання компенсацій фізичним особам за надання соціальних послуг з догляду на непрофесійній і професійній основі, які мають надавати за рахунок коштів місцевого бюджету.

Причини – відсутність у громадах місцевої програми, заходи якої передбачають призначення і виплату відповідних компенсацій, а також відсутність у місцевих бюджетах видатків для забезпечення їх виплати; недосконаліть програмного комплексу «Соціальна громада», за допомогою якого призначають відповідні компенсації.

До Уповноваженого у вересні 2023 року звернулася жителька Херсона щодо порушення її права на призначення компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі.

Встановлено, що заявниця у квітні 2023 року звернулась із заявою та потрібними документами до управління праці та соціального захисту населення Дніпровської районної у Херсоні ради. Призначення зазначеної компенсації не здійснено через відсутність можливості внесення районними радами у містах даних для призначення компенсації до програмного комплексу «Соціальна громада». З цієї причини не призначено та не виплачено компенсацію, крім заявниці, ще 174 жителям Херсона.

Phoca PDF

Уповноваженим надано рекомендації Мінсоцполітики, Херсонській міській військовій адміністрації. Рекомендації враховано та за період з січня до грудня 2023 року 175 жителям Херсона, зокрема й заявниці, призначено компенсацію та виплачено кошти на загальну суму 2 302 777,91 грн.

(е) Дотримання прав людини і громадянина на реабілітацію у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення

Для оцінки ситуації за ініціативи Уповноваженого здійснено моніторинг дотримання прав людини і громадянина на реабілітацію у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення, в рамках якого здійснено 11 моніторингових візитів до органів місцевого самоврядування в різних регіонах України, відвідано 8 реабілітаційних закладів (далі – РЗ) соціальної сфери та 11 закладів охорони здоров'я[5].

За результатами моніторингу встановлено низку проблемних питань, більшість з яких стосується реалізації політики у сфері реабілітації місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Зокрема виявлено такі порушення у сфері надання реабілітаційних послуг (РП):

- відсутні місцеві цільові програми розвитку системи реабілітації;

- наявна розрізненість місцевої політики щодо надання РП у сфері охорони здоров'я та у сфері соціального захисту, як наслідок відсутній комплексний підхід до надання РП;

- не здійснюється визначення потенційної потреби у РП, їх видах і обсягах для прийняття управлінських рішень щодо розвитку й оптимізації системи РП у тергромадах;

- не забезпечуються потреби людей різних вікових груп з різними видами захворювань, порушень, травм (зокрема з порушенням слуху та зору, онкологічними захворюваннями) у наданні всіх видів РП; та ін.

Місцева політика не орієнтована на розвиток РЗ соціального спрямування для надання трудової, професійної, соціальної реабілітації через відсутність державної підтримки цієї сфери. Спостерігається тенденція до припинення надання таких РП, зокрема через зацікавленість реабілітаційних закладів у наданні суто медичної реабілітації, що фінансується програмою медичних гарантій за рахунок коштів державного бюджету.

Виявлено вади у сфері надання медичної реабілітації: мультидисциплінарні реабілітаційні команди не укомплектовані відповідно до вимог законодавства; не всі реабілітаційні маршрути розвинено (зокрема це стосується реабілітаційної допомоги впродовж гострого періоду); кадрова незабезпеченість реабілітаційних відділень, кабінетів асистивних технологій; відсутність або часткове забезпечення обладнанням кабінетів асистивних технологій. Вирішення проблемних питань щодо вдосконалення роботи мультидисциплінарних реабілітаційних команд підтримує ВООЗ в Україні. Ними здійснено пілотний проєкт здійснення тренінгів для мультидисциплінарних реабілітаційних команд з неспеціалізованих стаціонарних реабілітаційних відділень лікарень за принципом «команда навчає команду»[6].

Phoca PDF

За результатами наданих рекомендацій Уповноваженого в грудні 2023 року прийнято постанову уряду[7], якою передбачено залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди під час надання громадянам реабілітаційної допомоги в стаціонарних або амбулаторних умовах у реабілітаційному закладі системи охорони здоров'я. МОЗ збільшило обсяги державного замовлення на підготовку фахівців з реабілітації, а також прийняло наказ[8], яким передбачено затвердження кваліфікаційних вимог до професії «Терапевт мови і мовлення».

2. Право на охорону здоров'я

Постійним викликом для системи охорони здоров'я за час повномасштабної війни РФ проти України стало забезпечення права громадян на доступ до медичної допомоги у регіонах України, зокрема постраждалих під час бойових дій внаслідок збройної агресії РФ, внаслідок окупації.

Руйнування медичної інфраструктури негативно впливає на систему охорони здоров'я. За даними МОЗ України, на 03 січня 2024 року війська РФ з початку повномасштабного вторгнення на територію України пошкодили 1497 об'єктів медичної інфраструктури, зруйнували повністю 195 об'єктів, які перебувають у складі 384 стаціонарних і 352 – амбулаторних закладів охорони здоров'я, а також 596 аптечних закладів, з яких 43 не підлягають відновленню. Відновлено 451 об'єкт, 404 об'єкти відновлено частково.

2.1. Забезпечення права громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на належну та своєчасну медичну допомогу

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надходили звернення і від повнолітніх громадян, і від батьків дітей, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, щодо порушення їхнього права на належну та своєчасну медичну допомогу у зв'язку із неможливістю отримувати безоплатно дороговартісні лікарські засоби, які є життєво потрібними для лікування. Застосування інших препаратів, які мають аналогічну діючу речовину, не дають терапевтичного ефекту у зв'язку зі специфікою перебігу рідкісних (орфанних) захворювань.

В Україні діє План заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання медичної допомоги пацієнтам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на 2021–2026 роки[9] (далі – План заходів). На грудень 2023 року із 18 заходів, виконання яких припадає на 2021–2023 роки, виконано 5 заходів.

Так, 2023 року МОЗ впровадило пакет медичних послуг «Неонатальний скринінг»[10] щодо ранньої діагностики 21 орфанного захворювання в рамках Програми медичних гарантій, Перелік лікарських засобів, які закуповують за договорами керованого доступу, доповнено 12 позиціями, що дало змогу закуповувати їх коштом державного бюджету[11].

Phoca PDF

Водночас потребують обов'язкового виконання пункти у Плані заходів, що стосуються перекладу та імплементації ORPHANET[12], затвердження національного класифікатора рідкісних (орфанних) захворювань і нормативно-правового акта щодо використання поза межами інструкції для медичного застосування лікарського засобу для лікування пацієнтів, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання. Такий комплексний підхід у нормативно-правовому забезпеченні дасть змогу не обмежувати кількість рідкісних (орфанних) нозологій, а надасть рівні права і можливості всім пацієнтам з рідкісними (орфанними) захворюваннями, відповідатиме світовим стандартам класифікації та підвищить доступність лікування.

У рамках відкритих проваджень за зверненнями громадян було встановлено порушення права дітей, які хворіють на спінальну м'язову атрофію (далі – СМА) II та III типу, на доступ до лікарського засобу «Еврісді» (міжнародна непатентована назва: Рисдиплам) коштом державного бюджету. Вартість одного флакона цього лікарського засобу становить більш як 250 тис грн. В Україні налічується більше 250 дітей зі СМА різного типу[13]. На 2023 рік не було внесено до Національного переліку основних лікарських засобів чи до Реєстру оптово-відпускних цін на лікарські засоби деякі препарати, які зареєстровані в Україні та визначені протоколами лікування рідкісних (орфанних) захворювань. Це унеможливило їх закупівлю коштом місцевих бюджетів. Застосування інших препаратів, які мають аналогічну діючу речовину, не дають терапевтичного ефекту у зв'язку зі специфікою перебігу рідкісних (орфанних) захворювань.

Для захисту прав дітей, які хворіють на СМА, внесено подання Уповноваженого Міністру охорони здоров'я України. Вимогу Уповноваженого у забезпеченні пацієнтів зі СМА II та III типу лікарським засобом «Еврісді» не виконано, у відповіді зазначено «…не відповідає висновку державної оцінки медичних технологій, який використовується МОЗ для прийняття рішень щодо закупівлі лікарських засобів. МОЗ здійснює пріоритезацію бюджетного фінансування на користь заходів і програм, що мають найвищі показники ефективності за найнижчої можливої вартості.».

Уповноважений за результатами моніторингу та проваджень надав рекомендації Комітету з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування, уряду та МОЗ, вирішення яких можливе внесенням змін до нормативно-правових актів, які опрацьовуються.

2.2. Дотримання прав громадян на встановлення, підтвердження групи інвалідності, здійснення експертизи якості надання медичної допомоги

(а) Встановлення, підтвердження групи інвалідності

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надійшло 11 звернень від громадян щодо порушення їхнього права на встановлення, перегляд групи інвалідності. Громадяни повідомляли, що заклади охорони здоров'я відмовляють в оформленні та направленні медичних документів на розгляд МСЕК, зволікають під час підготовки потрібних документів, необґрунтовано направляють на додаткові обстеження, не вносять змін до індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю про можливості працевлаштування.

В умовах дії правового режиму воєнного стану вдалося зберегти діяльність МСЕК, які продовжують огляди громадян за направленням ЛКК, особам з інвалідністю надають

Phoca PDF

оновлені індивідуальні програми реабілітації.

До Уповноваженого звернувся громадянин Р., особа з інвалідністю II групи без права роботи. У зверненні Р. висловив прохання сприяти у питанні визнання його обмежено працездатною особою. Це дасть йому змогу реалізувати своє право на працю. У межах здійснюваного провадження Уповноваженого з'ясовано, що 1999 року заявнику встановлено II групу інвалідності безстроково, його було визнано непрацездатним.

Для відновлення права заявника надано рекомендації Департаменту цивільного захисту та охорони здоров'я населення Рівненської обласної військової адміністрації, які враховано. МСЕК оглянула заявника, йому встановлено статус обмежено працездатної особи з інвалідністю II групи, рекомендовано роботу у спеціально створених умовах і надано висновок про умови і характер праці.

Однак проблемним залишається питання відновлення втрачених громадянами своїх документів про інвалідність у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Відсутній також у МСЕК та учасників реабілітаційного процесу доступ до інформації, що міститься в Централізованому банку даних осіб з інвалідністю.

(b) Здійснення експертизи якості надання медичної допомоги

На адресу Уповноваженого надходили звернення громадян щодо неякісного лікування у закладах охорони здоров'я, незгоди з результатами діагностичних і лікувальних процедур, а також відмови органів управління у сфері охорони здоров'я у здійсненні експертизи клініко-експертними комісіями (КЕК) таких випадків неякісного надання медичної допомоги у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській областях.

До Уповноваженого звернулася громадянка С. із Запоріжжя щодо незгоди з висновком про причину смерті чоловіка. У межах здійснюваного провадження Уповноваженого з'ясовано, що Департамент охорони здоров'я Запорізької міської ради відмовив громадянці С. у наданні медичної документації про її померлого чоловіка та у здійсненні КЕК якості надання медичної допомоги її чоловіку.

Уповноважений надав рекомендації зазначеному Департаменту, які враховано. На засіданні КЕК Департаменту у справі покійного чоловіка заявниці встановлено, що лікування та тактика діагностики супутніх хронічних захворювань у покійного чоловіка заявниці суперечили рекомендаціям відповідних клінічних протоколів. Громадянці С. надано висновок зазначеної комісії, в якому відображено інформацію про стан надання медичної допомоги її чоловіку.

За зверненнями відкрито провадження, надано рекомендації органам управління у сфері охорони здоров'я відповідних обласних державних (військових) адміністраціях. За результатами вжитих заходів права заявників відновлено через здійснення клініко-експертної оцінки якості надання медичної допомоги, надання відповідних висновків і медичних документів.

(c) Питання охорони психічного здоров'я

Phoca PDF

В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України питання охорони психічного здоров'я набуло особливого значення. До 2022 року показник поширеності більшості психічних розладів в Україні був аналогічним середньому показнику по регіону Східної Європи. За даними соцопитування, здійсненого МОЗ, більш як 90% громадян мають хоча б один із симптомів тривожних розладів, 50% – потребуватимуть психологічної допомоги та підтримки[14].

Уповноважений здійснив моніторинг стану виконання МОЗ Плану заходів з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на 2021–2023 роки[15]. Результати моніторингу свідчать про те, що на грудень 2023 року із 41 заходу, стан виконання яких припадає на 2021–2023 роки, виконано лише 12 (29%), частково виконано – 15 (36%), не виконано – 14 заходів (35%). У зазначеному Плані заходів відсутні критерії (показники), за якими можна здійснити оцінку ефективності впровадження цього програмного документа. МОЗ не дотримав вимог §45 Регламенту Кабінету Міністрів України[16].

Уповноважений надав рекомендації МОЗ, вирішення яких можливе через нормативно-правове врегулювання. МОЗ розробило проєкт нового Плану дій на 2024–2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, який узгоджується із зацікавленими центральними органами виконавчої влади. Уповноважений 29 грудня 2023 року проєкт зазначеного Плану дій погодив.

(d) Безпека надання спеціалізованої (стаціонарної) медичної допомоги під час повітряних атак, забезпечення закладів охорони здоров'я укриттями

Встановлено під час виїзних моніторингів, що лише незначна кількість закладів охорони здоров'я використовує спеціально передбачені протирадіаційні укриття, побудуванні відповідно до вимог, як окремі підземні будівлі. У переважній більшості закладів охорони здоров'я як укриття використовують пристосовані підвальні приміщення капітальних будівель багатоповерхових корпусів, у яких розміщені магістральні та інші транзитні тепло- та водопроводи, а також вводи електричної енергії високої напруги[17]. Водночас такі укриття за кількістю місць не можуть розташувати весь медичний, обслуговуючий персонал та усіх пацієнтів.

Уповноваженим надано рекомендації ОМС та ОВА щодо будівельної експертизи приміщень, що використовуються як укриття, облаштування укриттів у закладах, де вони відсутні, які враховано.

3. Право на працю

Питання щодо дотримання прав людини і громадянина на працю, прав фізичних осіб – підприємців на підприємницьку діяльність, права застрахованих осіб за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням є об'єктами постійного

Phoca PDF

моніторингу Уповноваженого. 2023 року до Уповноваженого надійшло 1478 повідомлень про порушення трудових прав працівників. Найбільш суттєвими в цій сфері стали питання щодо реалізації права на отримання винагороди за працю, права потерпілих на виробництві внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

3.1. Виплата заборгованості із заробітної плати

У Щорічній доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні 2022 року було висвітлено питання, що стосується порушення суб'єктами господарювання конституційного права працівників на своєчасне отримання винагороди за працю, яке залишається невирішеним роками. З початку повномасштабного вторгнення відсутня повна статистична інформація щодо суми заборгованості з виплати заробітної плати. На 01 січня 2024 року така заборгованість без урахування частини ТОТ сягнула 2,98 млрд грн (на 01 січня 2023 року становила 2,82 млрд грн). Заборгованість із заробітної плати на підприємствах, що перебувають у сфері управління центральних органів виконавчої влади, на 01 січня 2024 року становила 2,23 млрд грн (на 01 січня 2023 року – 2,18 млрд грн).

Європейська Комісія 2023 року в аналітичному звіті про відповідність законодавства України acquis communautaire (праву ЄС) зауважила, що Україні потрібно вирішити проблему заборгованості із заробітної плати[18].

Міжвідомча робоча група з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України у сфері сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань, пов'язаних зі своєчасною виплатою та погашенням заборгованості із заробітної плати 2023 року, провела 18 нарад, водночас результати її роботи не є дієвими, оскільки загальна сума заборгованості зросла за рік на 0,1 млрд грн.

У Державному бюджеті України на 2021–2023 роки частково виділяли кошти на погашення заборгованості з виплати заробітної лише працівникам державних підприємств вугільної промисловості. Водночас бюджетні кошти на погашення заборгованості із заробітної плати працівникам підприємств, що перебувають у сфері управління інших центральних органів виконавчої влади, не прогнозували. Вирішення питання погашення заборгованості із заробітної плати на державних підприємствах можливе через передбачення у Бюджетній декларації та державному бюджеті коштів на ці видатки, а також розширення повноважень Держпраці України через внесення змін до Закону[19], якими дозволити здійснювати позапланові заходи державного нагляду (контролю) за наявності такої заборгованості.

У березні 2023 року до Уповноваженого надійшло звернення Голови регіонального об'єднання незалежної профспілки гірників України Червонограда в інтересах колективу ДП «Львіввугілля» щодо порушення права працівників на оплату праці у зв'язку з частковою невиплатою заробітної плати за березень 2023 року.

Для відновлення конституційних прав працівників Уповноважений надав відповідні рекомендації Міненерго.

За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування більш як 6000 працівникам

Phoca PDF

державного підприємства вугільної промисловості виплачено заробітну плату в повному обсязі за період з січня до березня 2023 року на загальну суму 395 560,0 тис. грн.

3.2. Забезпечення права вагітних жінок на відтермінування початку відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами

До Уповноваженого надходили звернення від вагітних жінок із повідомленнями, що роботодавець відмовляє їм у наданні відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами з більш пізнього терміну вагітності в порушення вимог, передбачених Законом № 3238-IX[20]. ЦОВВ у двомісячний термін з дня набрання чинності цим Законом повинні були увідповіднити свої НПА вимогам Закону № 3238-IX. Порушення права на відпустку відбувалося через несвоєчасне внесення МОЗ змін до відомчого НПА, яким визначено, що таку відпустку надають на підставі сформованого медичного висновку закладом охорони здоров'я про тимчасову непрацездатність у Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я. За інформацією МОЗ, на 29 січня 2024 року цим правом скористалися 1683 жінки.

3.3. Дотримання прав громадян на зарахування страхового стажу

До Уповноваженого надходили звернення громадян, профспілкових організацій щодо порушення прав застрахованих осіб у зв'язку з незарахуванням працівникам страхового стажу у разі несплати роботодавцем єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ). За даними ДПС, на 01 січня 2024 року розмір заборгованості зі сплати ЄСВ до цього органу становить 20,5 млрд грн.

Вирішення цього питання можливе через внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-IV.

Уповноважений надав рекомендації Мінсоцполітики. За інформацією, отриманою у листопаді 2023 року від Мінсоцполітики, розроблено законопроєкт, яким передбачено можливість враховувати такі періоди, за які не було сплачено ЄСВ, до страхового стажу за умови подання роботодавцем звітності про суми нарахованої заробітної плати та нарахованого ЄСВ.

3.4. Дотримання прав потерпілих на виробництві внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Непоодинокими є порушення прав потерпілих на виробництві на отримання відшкодування витрат на спеціальний медичний догляд, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, додаткове харчування, а також на забезпечення лікарськими засобами та медичними виробами, потрібними їм за медичними висновками, на безоплатній основі.

У рамках провадження було направлено вісім запитів до Мінсоцполітики та два запити до МОЗ із рекомендаціями, запровадження яких можливе через прийняття урядом нормативно-правових актів. Рекомендації Уповноваженого враховано частково. Так, зокрема, у квітні 2023 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 438[21], якою передбачено можливість надання потерпілим на виробництві соціальної послуги догляду вдома через виплати щомісячної грошової компенсації соціальної послуги догляду вдома.

Phoca PDF

Крім того, у липні 2023 року уряд прийняв постанову № 775[22], якою розмір щомісячної грошової компенсації соціальної послуги догляду вдома потерпілому на виробництві встановлено у сумі витрат на потрібний догляд, який відшкодовував Фонд соціального страхування до 31 грудня 2022 року. Постановою також передбачено можливість надання соціальної послуги натуральної допомоги, яка передбачає надання предметів і засобів особистої гігієни, санітарно-гігієнічних засобів, засобів догляду та додаткового харчування через виплати щомісячної грошової компенсації потерпілим вартості заходів, потрібних для надання соціальної послуги натуральної допомоги.

Утім, залишилось невирішеним питання щодо розміру соціальної послуги натуральної допомоги, забезпечення лікарськими засобами та медичними виробами. Вирішення цього питання можливе через внесення змін до відомчого нормативно-правового акта. Уповноваженим надано рекомендації Мінсоцполітики для вжиття заходів задля врегулювання цього питання.

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надходили звернення від осіб з інвалідністю, у яких закінчився в умовах дії правового режиму воєнного стану термін встановлення інвалідності щодо неправомірного припинення ПФУ щомісячних страхових виплат втраченої заробітної плати. ПФУ під час прийняття рішень щодо припинення страхових виплат з інвалідності не враховував вимоги пункту 1 частини другої розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону[23], згідно з яким у разі пропуску потерпілим у період дії воєнного стану в Україні терміну повторного огляду МСЕК виплату щомісячних страхових виплат не зупиняють.

3.5. Здійснення контролю за дотриманням трудових прав працівників підприємств, установ і організацій

Держпраці та її територіальні органи з 24 лютого 2022 року не здійснювали планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог Закону № 2136[24]. Такі заходи не здійснювались у зв'язку з відсутністю відповідної форми акта перевірки з переліком питань до нього. Вирішення цього питання можливе через внесення змін до відомчого нормативно-правового акта.

Уповноважений вніс подання Першому віце-прем'єр-міністру України – Міністру економіки України з рекомендацією увідповіднити форми документів, які складають під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог Закону № 2136, а також з питань виявлення неоформлених трудових відносин і законності припинення трудових договорів, зазначеному Закону. Рекомендації Уповноваженого враховано, внесено зміни до наказу Мінекономіки[25] та з 16 червня 2023 року відновлено контролюючі заходи у сфері трудових відносин.

4. Право власності

Phoca PDF

Протягом 2023 року до Уповноваженого надійшло 545 звернень про порушення прав людини і громадянина у сфері прав власності. У зверненнях громадяни найчастіше порушували питання захисту їхніх житлових і земельних прав, майнових прав інвесторів будівництва багатоквартирних будинків.

4.1. Порушення прав повнолітніх дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на тимчасове соціальне житло

На підставі повідомлень, опублікованих у медіа[26], колективного звернення громадян, моніторингу офіційного веб-сайту Чернівецької міської ради[27] встановлено, що нею прийнято рішення про затвердження Положення про порядок надання та використання приміщень маневрового житлового фонду для осіб з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Затверджене положення не відповідає вимогам законодавства[28], оскільки таких осіб мають забезпечувати саме соціальним житлом до надання їм впорядкованого житлового приміщення для постійного проживання, а не маневреним житловим фондом.

Для захисту цієї категорії громадян Уповноважений відкрив провадження, в межах якого голові Чернівецької міської ради внесено подання Уповноваженого. Чернівецька міська рада виконала вимогу Уповноваженого: скасовано зазначене Положення та затверджено нове, яким врегульовано відносини щодо забезпечення повнолітніх дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа впорядкованим соціальним житлом, що відповідає Конституції та законодавству України.

4.2. Відшкодування збитків, завданих власникам землі та землекористувачам

Питання відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам регулюється Порядком[29], який чинний з 1993 року та його положення не зазнавали суттєвих змін. У межах здійснення парламентського контролю щодо дотримання земельних прав громадян з власної ініціативи здійснено моніторинги дотримання ОМС Порядку[30], за результатами яких встановлено, що до складу Комісій з визначення збитків утвореної рішенням об'єкта моніторингу не включено представників територіальних органів Держгеокадастру та Держекоінспекції, як це передбачено пунктом 2 Порядку[31].

Крім того, для визначення розміру збитків використовують дані нормативної грошової оцінки земельних ділянок, а не експертної грошової оцінки земельних ділянок, яку здійснюють у разі визначення розміру майнової шкоди, збитків власникам або землекористувачам у випадках, встановлених законом або договором. Повноваження Комісії з визначення збитків поширюються тільки щодо комунального майна об'єкта моніторингу, а не власникам землі та землекористувачам, як це передбачено зазначеним Порядком.

Уповноважений надав рекомендації Дунаєвецькій і Старокостянтинівській міським радам Хмельницької області, Радомишльській, Ємільчинській і Коростенській міським радам Житомирської області, які враховано.

Phoca PDF

5. Культурні права

В умовах Російської агресії в Україні, яка є прямою загрозою українському народу, роль державної політики у сфері захисту культурної спадщини набуває особливого значення, оскільки забезпечує збереження української національної ідентичності.

Виклики, що постали перед Україною, потребують оновлення підходів до формування та реалізації державної політики охорони культурної спадщини, зокрема вдосконалення національного законодавства з цих питань, закріплення безперечного значення культурної спадщини українського народу для збереження національної ідентичності, забезпечення стійкості та потенціалу повоєнного відновлення України.

За даними МКІП[32], під час російської агресії на 25 грудня 2023 року зруйновано або пошкоджено 872 об'єкти культурної спадщини. З них пам'яток національного значення – 120, місцевого значення – 682, щойно виявлених – 70.

Суттєво постраждали об'єкти культурної інфраструктури, зокрема знищено клубні заклади – 864; бібліотеки – 613; заклади мистецької освіти – 136; музеї та галереї – 106; театри, кінотеатри та філармонії – 31. Найбільших втрат і збитків культурна інфраструктура зазнала у Донецькій, Харківській, Херсонській, Київській областях і в Києві, а також у Миколаївській, Луганській і Запорізькій областях.

За таких обставин захист і забезпечення відновлення культурних об'єктів України має стати надважливим завданням для всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Однак, як свідчить висновок Рахункової палати України про результати аналізу виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік»[33], планові видатки на розвиток сфери культури внесено у показник 7 (Духовний і фізичний розвиток) та становлять 13 млрд грн. Варто зазначити, що з десяти показників, представлених Рахунковою палатою України у відповідній таблиці, за сумою видатків цей показник перебуває на передостанньому 9 місці.

Результати парламентського контролю засвідчили, що МКІП забезпечено функціонування Державного реєстру нерухомих пам'яток України, який містить реєстр пам'яток національного значення (1257 об'єктів) і реєстр пам'яток місцевого значення (16 784 об'єкти, окрім АРК Крим).

МКІП і Міністерство культури Чеської Республіки запустили проєкт з оцифрування задля збереження української культури.

Безумовним успіхом української державної політики щодо захисту культурної спадщини є ухвалення 7 вересня 2023 року у штаб-квартирі ЮНЕСКО на засіданні Комітету Другого протоколу 1999 року до Гаазької конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у разі

Phoca PDF

збройного конфлікту Декларації про захист культурної спадщини України (C54/23/3.EXT.COM/5), згідно з якою надано посилений захист 20 об'єктам культурної спадщини України, розташованих у різних регіонах нашої держави, зокрема у: Києві, Львові, Одесі та Чернівцях[34]. Відтепер ці об'єкти мають сильний міжнародний юридичний імунітет від нападів РФ, його порушення розглядатиметься як воєнний злочин у сенсі міжнародного кримінального правосуддя.

Водночас МКІП не розробив відповідних методик для створення переліку об'єктів міжнародного гуманітарного права, які потребують маркування в особливий період[35].

Наразі не створено єдиного реєстру втрат культурно-мистецьких цінностей і національних (регіональних, муніципальних), і приватних колекцій на тимчасово окупованих територіях України для ідентифікації та впровадження до наступних процедур повернення та компенсацій РФ за культурне знищення української нації.

МКІП не забезпечило перегляду та актуалізації переліку об'єктів культурної спадщини, включених до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у зв'язку з відсутністю відповідного фінансування.

Потребує розроблення відповідна стратегія щодо охорони культурної спадщини України та інтегрування її заходів у відповідний план відновлення України як засобу, що сприятиме об'єднанню українського суспільства на національному та місцевому рівнях. Уповноваженим надано відповідні рекомендації МКІП, які опрацьовуються.

6. Освітні права[36]

Система освіти стала однією з найбільш уразливих галузей, зазнала негативного впливу та трансформації через війну з РФ. Випробування, завдані війною, нашарувалися на наслідки дестабілізації освітньої галузі, спричинені пандемією та довготривалим карантином.

В умовах дії правового режиму воєнного стану система освіти змушена реагувати на нові виклики, пов'язані з безпекою учасників освітнього процесу, створенням належних умов щодо доступу до якісної освіти[37].

За даними МОН, на 01 січня 2023 року функціонувало 670 закладів П(ПТ)О. На 01 серпня 2023 року зруйновано військами РФ 13 закладів, 146 закладів пошкоджено. Більш як 60% закладів П(ПТ)О у Донецькій, Луганській, Запорізькій і Херсонській областях розташовані на тимчасово окупованій території.

На початок 2023 року в Україні функціонувало 332 заклади вищої освіти (далі – ЗВО), з них 35 % – приватних; 740 – закладів фахової передвищої освіти (далі – ЗФПО).

Phoca PDF

За інформацією МОН, через війну на 01 липня 2023 року повністю зруйновано 10 ЗФПО і 4 ЗВО. Найбільше таких закладів у Донецькій (5 ЗФПО та 4 ЗВО) і Луганській (3 ЗФПО) областях. Пошкоджено 184 заклади: 125 ЗФПО і 69 ЗВО у 16 регіонах країни.

З областей, де ведуться активні бойові дії, та з прифронтових територій на 01 липня 2023 року переміщено 94 ЗФПО, 29 ЗВО і 64 відокремлені структурні підрозділи (ВСП) ЗВО державної, комунальної і приватної форми власності[38].

Основним завданням системи П(ПТ)О є підготовка фахівців для відбудови інфраструктури України, яка внаслідок збройної агресії РФ проти України зазнала суттєвих пошкоджень, зокрема це об'єкти енергетичної, освітньої, медичної інфраструктури тощо.

Для відбудови України актуальними будуть професії, які наразі не внесені до переліку професій загальнодержавного значення[39], підготовка за якими здійснюється за кошти державного бюджету, наприклад: машиніст бульдозера, слюсар зі складання металевих конструкцій, монтажник сталевих та залізобетонних конструкцій, стропальник та інші.

Питання відповідності змісту й рівня професійної освіти запитам та потребам сучасного ринку праці, зокрема оновлення та розширення переліку професій загальнодержавного значення - вкрай актуальне та має відповідати викликам воєнного стану та повоєнної відбудови країни.

6.1. Професійна (професійно-технічна) освіта

2023 року МОН вжив заходів для адаптації системи П(ПТ)О до обставин і наявних умов: передбачено можливість переоформлення ліцензії на провадження освітньої діяльності без процедури ліцензування на основі відповідних ліцензій; створено електронний кабінет вступника для подачі документів онлайн; у 95% закладів П(ПТ)О облаштовано та споруджено укриття.

Уповноважений здійснив два моніторинги з питання дотримання прав у сфері професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану в департаментах освіти і науки Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Львівської, Київської, Кіровоградської, Полтавської, Чернівецької обласних військових адміністрацій та виконавчого органу Київської міської ради, а також в п'яти закладах П(ПТ)О Львівської області.

За результатами моніторингу виявлено низку проблемних питань, вирішення яких можливе через прийняття нормативно-правового акта з питань забезпечення права на отримання диплому про здобуття освіти випускниками закладів П(ПТ)О, які перебувають за кордоном і здобувають освіту дистанційно; розширення переліку професій загальнодержавного значення.

У квітні 2023 року Наказом МОН затверджено Положення про переривання навчання здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти та надання їм академічної відпустки в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану[40], що дало змогу реалізувати право на отримання диплома про закінчення закладу освіти здобувачам освіти, які перебувають за кордоном і не можуть пройти навчально-виробничу практику.

Phoca PDF

6.2. Вища та фахова передвища освіта

У межах парламентського контролю Уповноважений здійснив моніторинг з питання дотримання прав у сфері фахової передвищої освіти у трьох державних ЗФПО Києва медичного спрямування, зокрема на якісну практичну медичну підготовку у закладах охорони здоров'я, в умовах зміни органу управління закладів освіти (від місцевого органу управління у сфері охорони здоров'я до місцевого органу управління у сфері освіти).

Це питання було висвітлено в Щорічній доповіді Уповноваженого про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні 2022 року та перебувало на контролі Уповноваженого. У результаті моніторингу було виявлено невирішені питання щодо забезпечення практичного складника підготовки фахівців у коледжах, спричинені неузгодженістю нормативно-правових актів, які регламентують механізм організації практики студентів медичних ЗФПО.

Уповноважений надіслав рекомендації МОН і МОЗ, які було враховано. Наказом МОН затверджено Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти, нормами якого чітко визначено функціональні обов'язки відповідальних за організацію практики у ЗФПО[41].

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надійшло більш як 150 звернень здобувачів вищої медичної освіти, які через війну в Україні вимушено залишили її територію та не повернулися через складну безпекову ситуацію, щодо забезпечення їхнього права на освіту, зокрема організації іспиту «КРОК».

Для забезпечення права здобувачів вищої медичної освіти, зокрема обирати місце складання Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ), уряд прийняв рішення, яким передбачено право складання іспиту «КРОК» за межами території України у визначених центрах сертифікаційного тестування[42]. Крім того, Уповноважений звернувся до МОЗ з проханням надати студентам, які перебувають за кордоном, роз'яснення алгоритму їхній дій для забезпечення складання відповідних іспитів, виконання програми атестації та отримання документа про вищу освіту. Відповідне роз'яснення було розміщене і на сайті Уповноваженого.

2023 року Уповноважений отримав інформацію від одного із закладів вищої освіти України приватної форми власності щодо ризику «блокування» МОН закладам вищої освіти можливості присвоювати реєстраційні номери документам про освіту. Одночасно МОН розглядало питання запровадження вимоги складання вступних випробувань, (зокрема національного мультипредметного тесту 2023 року) здобувачами освіти, які не складали їх під час зарахування до закладів освіти.

МОН повідомлено, що причиною такої ситуації стали випадки відновлення здобувачів освіти на навчання, які взагалі не мають результатів зовнішнього незалежного оцінювання (національного мультипредметного тесту, єдиного вступного іспиту, єдиного фахового вступного випробування та ін.) або намагалися його скласти, але не склали.

Для врегулювання питання та дотримання права здобувачів вищої освіти на отримання

Phoca PDF

документа про освіту Уповноважений ініціював 11 липня 2023 року зустріч з Міністром освіти і науки України.

За результатами розгляду наданих Уповноваженим рекомендацій, а також враховуючи ухвалу Київського окружного суду про роз'яснення судового рішення від 05 вересня 2023 року у справі № ЗПП/320/88/23, МОН у вересні 2023 року прийняло рішення про зняття тимчасового обмеження на замовлення документів для всіх здобувачів освіти.

7. Захист прав споживачів

2023 року до Уповноваженого надійшло 836 звернень від різних категорій громадян про порушення їхніх прав як споживачів товарів, робіт і послуг. Найбільше таких звернень надходило від пенсіонерів і членів сімей військовослужбовців і стосувалися надання житлово-комунальних і фінансових/банківських послуг в умовах дії правового режиму воєнного стану.

7.1. Питання щодо заборгованості за послуги з постачання і розподілу електричної енергії та природного газу споживачам, у будинках яких під час окупації проживали військові РФ

Через відсутність правового регулювання питання щодо ненарахування плати за житлово-комунальні послуги за відповідний період перебування територій під окупацією РФ споживачам нараховували заборгованість за відповідні комунальні послуги, навіть якщо вони фактично їх не споживали, у зв'язку з тим, що в їхніх будинках проживали військові РФ.

До Уповноваженого звернувся житель звільненого Ізюма Харківської області та повідомив про нарахування йому заборгованості та пені за послуги з постачання та розподілу електричної енергії за період перебування міста під тимчасовою окупацією РФ. На території домогосподарства заявника (житловий будинок і майстерня) проживали військові РФ, які споживали (використовували) електричну енергію та природний газ у своїх цілях.

Для захисту прав заявника Уповноважений надав рекомендацію НКРЕКП щодо нормативно-правового регулювання питання щодо перерахунку обсягів споживання електричної енергії та обсягів споживання природного газу на деокупованих територіях. Уряд прийняв постанову[43]*, якою заборонено нараховувати плату за житлово-комунальні послуги з дати початку до дати завершення тимчасової окупації територій і стягувати заборгованість, утворену після 24 лютого 2022 року.*

7.2. Ситуація з відновленням централізованого водопостачання споживачам після підриву Каховської ГЕС

Внаслідок підриву 06 червня 2023 року військами РФ Каховської ГЕС велика частина споживачів у Нікопольському та Криворізькому районах Дніпропетровської області залишилися без води. Частина органів місцевого самоврядування спільно з водоканалами

Phoca PDF

зробили все можливе для відновлення централізованого водопостачання. Натомість в інших громадах через фінансово-господарські розбіжності з водоканалом споживачі тривалий час залишалися без водопостачання.

До Уповноваженого надійшло колективне звернення 107 жителів Томаківської селищної територіальної громади Нікопольського району Дніпропетровської області щодо відсутності централізованого водопостачання. Заявники поінформували, що проблема з водопостачанням виникла в багатьох громадах району після підриву військами РФ дамби Каховської ГЕС.

Уповноважений відкрив провадження, в межах якого встановлено: з 06 червня 2023 року на території громади у 2897 абонентів (6188 споживачів) відсутнє централізоване водопостачання; потребу у питній воді забезпечено через її підвезення, а також за допомогою пунктів видачі бутильованої води.

Відсутність централізованого водопостачання призводить до неможливості жителями громади: забезпечувати свої господарсько-побутові та гігієнічні потреби; запустити систему опалення в осінньо-зимовий період.

Проблема з відновленням централізованого водопостачання пов'язана з фінансово-господарськими розбіжностями, які виникли між територіальною громадою та обласним водоканалом, у частині утримання водогону та оплати послуг з централізованого водопостачання.

Уповноважений надав рекомендації Дніпропетровській ОВА, які враховано.
Від 08 листопада 2023 року забезпечено подачу води з альтернативного джерела – Миколаївського водосховища. Технічна якість води придатна для використання у господарсько-побутових і гігієнічних потребах, а також у системі опалення.

Права 6188 споживачів на отримання послуги з централізованого водопостачання відновлено.

7.3. Наслідки відсутності підзаконних нормативно-правових актів з питань технічного обслуговування внутрішньобудинкової системи газопостачання

На адресу Уповноваженого надходили впродовж травня-червня 2023 року колективні звернення від мешканців багатоквартирних будинків з різних районів Києва щодо відключення їхніх помешкань від газопостачання. Відключення здійснено постачальником природного газу після планового обстеження газових мереж у будинках.

Підставою для відключення газопостачання стала відсутність у співвласників договорів та актів про технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання. Співвласники не могли укласти договори про технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання, оскільки Міненерго та НКРЕКП відповідно до Прикінцевих і перехідних положень Закону № 1060-IX[44], який набрав чинності 01 травня 2021 року, не розробили та не затвердили нормативно-правових актів з питань технічного обслуговування внутрішньобудинкової системи газопостачання.

Phoca PDF

Внаслідок бездіяльності Міненерго та НКРЕКП близько 15 тисяч мешканців багатоквартирних будинків у Києві залишилися без газопостачання.

За результатами розгляду звернення встановлено причини відсутності газопостачання: співвласники не мають договору та акта про технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання багатоквартирного будинку після здійснення в будинку ремонту газового обладнання; постачальник природного газу відмовляється відновлювати газопостачання через відсутність зазначених документів.

Уповноважений надав рекомендації уряду, які враховано. Міненерго[45] та НКРЕКП[46] затвердили всі потрібні нормативно-правові акти з питань технічного обслуговування внутрішньобудинкової системи газопостачання.

7.4. Відсутність можливості замінити лампи старого зразка для забезпечення ефективного споживання електричної енергії в Україні

Більш як 151 тисяча громадян не можуть реалізувати своє право на заміну ламп старого зразка на енергозберігаючі лампи в рамках експериментального проєкту уряду щодо створення сприятливих умов для забезпечення ефективного споживання електричної енергії в Україні. Причина такої ситуації – відсутність у громадян реєстраційного номера облікової картки платника податків, які через свої релігійні переконання відмовилися від його прийняття, а одна з умов для отримання ламп – наявність цього документа[47]. Відтак громадяни, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, не можуть реалізувати своє право на отримання ламп.

Для захисту прав цієї категорії громадян Уповноважений неодноразово надавав рекомендації Мінекономіки. Питання залишається невирішеним.

7.5. Незабезпечення державою дотримання прав громадян у зв’язку з нездійсненням заходів державного нагляду (контролю)

До Уповноваженого звертаються громадяни про порушення їхніх прав органами державної влади, ОМС, суб’єктами господарювання у різних сферах.

Один із способів захисту своїх прав – здійснення органами державного нагляду (контролю) відповідних заходів щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб’єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

За інформацією, отриманою у грудні 2023 року від ДРС, у період з 01 січня 2023 року до 31 серпня 2023 року за більш як 15 тис. зверненнями (скаргами) від громадян загалом здійснено всього 1045 (6% кількості звернень) заходів державного нагляду (контролю) у 16 сферах, зокрема Держпродспоживслужбою – 786, Держпраці – 239, ДІАМ – 7, ДЕІ – 13.

Phoca PDF

Держрибагентство та Держгеокадастр заходи державного нагляду (контролю) за зверненнями (скаргами) від громадян не здійснювали.

Причина низького рівня здійснених заходів державного нагляду (контролю) – діючі обмеження уряду щодо планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період дії правового режиму воєнного стану, запровадженого указом Президента України[48].

Уповноважений у червні 2023 року надав рекомендації уряду, розробив проєкт постанови щодо відновлення здійснення заходів державного нагляду (контролю) на територіях, не включених до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією[49].

Мінекономіки у липні 2023 року поінформувало про наявність зауважень до проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 330» у ДСНС, Держгеонадр, Держенергонагляду, Міндовкілля, які також підтримує Мінекономіки. Наразі нормативно-правового акта, який би стосувався відновлення державного нагляду (контролю) на територіях, де не ведуться активні бойові дії, не прийнято.

8. Право на безпечне довкілля

8.1. Загрози навколишньому середовищу внаслідок військової агресії

Масштабна агресія Росії проти України впливає на стан довкілля. Внаслідок воєнних дій порушуються права громадян на безпечне для життя і здоров’я довкілля.

За інформацією Міндовкілля[50], на 08 лютого 2024 року сума збитків, завданих довкіллю України від війни, становить 2194 млрд грн, зокрема щодо: атмосферного повітря – 1 080,8 млрд грн; земельних ресурсів – 1 024,3 млрд грн; водних ресурсів – 82,2 млрд грн.

Працівники Держекоінспекції зафіксували 3877 фактів заподіяння шкоди довкіллю внаслідок збройної агресії РФ.

Найбільше шкоди довкіллю завдано після підриву РФ греблі Каховської ГЕС. Орієнтовна сума збитків, завданих довкіллю, становить 146,4 млрд грн[51]. Об’єм води зменшено на 14,395 куб. км, площа підтоплених лісів становить 63 447 га. Згідно з висновками спеціалістів, руйнування Каховської ГЕС впливає на зміну клімату. Наслідки цієї катастрофи для довкілля будуть відчутні в майбутньому, через посилення опустелювання, зміни гідрологічного режиму та всихання насаджень у зв’язку зі зниженням рівня грунтових вод, та відповідно підвищення пожежної небезпеки.

Phoca PDF

Підрив дамби Каховської ГЕС.

06 червня 2023 року близько 3 години ранку російські окупанти здійснили терористичний акт, підірвавши дамбу Каховської ГЕС, що призвело до виникнення техногенної катастрофи і надзвичайної екологічної ситуації.

Уповноважений звернувся до Генерального Секретаря ООН Антоніо Гуттереша, генерального директора МАГАТЕ Рафаеля Гроссі, виконавчого директора програми ООН з охорони навколишнього природного середовища (ЮНЕП) Інгер Андерсен, Незалежної міжнародної комісії ООН із розслідування злочинів РФ, Генсека Ради Європи Марії Пейчинович-Бурич, Генерального секретаря ОБСЄ Гельґи Марії Шмідт та керівників інших організацій із закликом і вимогою негайно відреагувати на кричущий злочин РФ проти цивільного мирного населення.

Своєю чергою Служба безпеки України відкрила кримінальне провадження за фактом підриву дамби Каховської ГЕС, розслідування розпочато за статтею 438 (порушення законів і звичаїв війни) та статтею 441 (екоцид) Кримінального кодексу України.

За інформацією Генерального прокурора України[52], загалом розслідується більш як 200 воєнних злочинів проти довкілля та 15 випадків, які за Кримінальним кодексом України кваліфіковано як екоцид.

Забруднення навколи■нього середовища відходами, що утворились у зв'язку з по■кодженням (руйнуванням) будівель і споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій.

З власної ініціативи Уповноважений здійснив моніторинги дотримання ОМС у 16 громадах 6 областей Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель і споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків[53].

Результати моніторингу: ОМС не дотримуються вимог Порядку щодо збирання та видалення азбестовмісних відходів; Закон України «Про управління відходами»[54] не містить поняття «відходи від руйнувань» і не визначає особливостей управління такими відходами.

Уповноважений надав рекомендації ОМС щодо дотримання вимог до збирання та видалення азбестовмісних відходів, які враховано. Рекомендації Міндовкіллю стосувались унормування питання оброблення та перероблення відходів азбесту, азбестовмісних виробів і матеріалів, які опрацьовуються.

8.2. Ситуація з поруш■нням суб'єктами господарювання прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля

2023 року до Уповноваженого надходили звернення від громадян з різних регіонів України щодо порушення їхніх прав на безпечне для здоров'я довкілля суб'єктами господарювання, зокрема щодо засмічення територій, шкідливого впливу шуму і вібрацій на організм людини та забруднення повітря. За результатами розгляду звернень громадян і вжитих

Phoca PDF

Уповноваженим заходів: відкрито кримінальне провадження, ліквідовано несанкціоноване звалище відходів; МОЗ: затверджено Порядок встановлення державних медико-санітарних нормативів та державних медико-санітарних правил, допустимих параметрів впливу на організм людини[55]; здійснюється підготовка нормативно-правових актів щодо: вдосконалення механізму контролю стосовно виконання суб'єктами господарювання приписів, наданих за результатами здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю); санітарних норм допустимих вібрацій у житлових будинках.

До Уповноваженого звернулися мешканці смт. Клавдієво-Тарасове Київської області у зв'язку з перевищенням шуму та забруднення повітря внаслідок недотримання підприємством з переробки деревини вимог санітарного законодавства.

Уповноважений надав рекомендації Держпродспоживслужбі, які враховано. Здійснено позаплановий захід державного нагляду (контролю), зафіксовано порушення санітарного законодавства трьома суб'єктами господарювання, видано обов'язкові до виконання приписи.

Виконано припис одним суб'єктом господарювання: організовано систему контролю за рівнем викидів шкідливих речовин; встановлено технологічне обладнання для вловлювання шкідливих викидів у димових газах; забезпечено контроль за безперебійною роботою системи очищення викидів; встановлено додаткові огорожі та екрани в місцях, де рівень шуму перевищував допустимі норми.

Держпродспоживслужба не здійснила контролю за виконанням приписів іншими суб'єктами господарювання. Причина – підрозділи Держпродспоживслужби не можуть здійснити контролюючу функцію через недосконалість законодавства.

Уповноважений надав рекомендації МОЗ щодо вдосконалення механізму контролю стосовно виконання суб'єктами господарювання приписів, наданих за результатами здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю), які підтримано.

8.3. Стан виконання Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами Державною установою «Центр громадського здоров'я МОЗ України»

Моніторингом реалізації положень наказу МОЗ[56] встановлено: ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» не здійснює збору, узагальнення, аналізу даних і подання інформації до МОЗ щодо моніторингу дотримання суб'єктами господарювання з медичної практики вимог поводження з медичними відходами.

Причина такої ситуації – відсутність затвердженої форми звіту та встановлених термінів подачі звітності і для ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України», і для суб'єктів господарювання з медичної практики. За даними МОЗ, 2133 суб'єкти господарювання з медичної практики не дотримуються вимог Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами: 3% не мають договору з перевізником; 9% не мають договору з ліцензіатом; 3,3% не мають стандартних операційних процедур щодо поводження з медичними відходами і, відповідно, не розмістили їх на робочих місцях; 9,5% не забезпечені місткостями для побутових відходів; 5,7% та 8,0% не забезпечені місткостями для інфекційних відходів та небезпечно гострих відходів (відповідно); більше третини (39,4%) не

Phoca PDF

мають приміщення для тимчасового зберігання медичних відходів; 1,6% працівників зовсім не забезпечені засобами індивідуального захисту для уникнення ризиків під час поводження з медичними відходами, а 38,5% – мають такі засоби суто для рутинних практик.

Уповноважений надав рекомендації МОЗ, вирішення яких можливо через внесення змін до відомчого нормативно-правового акта, які підтримано.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України:

забезпечити розгляд і прийняття проєкту закону України про внесення змін до деяких законів України щодо пропорційного обчислення страхового стажу особам, які працювали за межами України (реєстр. № 9453 від 03 липня 2023 року).

Міністерству економіки України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону України щодо позасудового врегулювання спорів між споживачем і суб'єктом господарювання;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, якими дозволити Держпраці України здійснювати позапланові заходи державного нагляду (контролю) за наявності заборгованості з виплати заробітної плати;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови про внесення змін до постанови від 10 січня 2023 року № 25 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо створення сприятливих умов для забезпечення ефективного споживання електричної енергії в Україні» щодо забезпечення прав громадян, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків на отримання ламп;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до постанови від 13 березня 2022 року № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» для відновлення здійснення заходів державного нагляду (контролю) на всіх територіях, на яких не ведуться бойові дії та не є окупованими.

Міністерству соціальної політики України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо визначення умов надання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства після досягнення ними повноліття під час дії правового режиму воєнного стану;

забезпечити органи соціального захисту населення бланками посвідчень, що підтверджують право пільгових категорій населення на пільги, відповідно до фактичної потреби у цих

Phoca PDF

бланках.

Міністерству соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я України:

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо відшкодування вартості лікарських засобів і медичних виробів, що не включені до програми державних гарантій медичного обслуговування населення, у разі якщо потреба в них виникла під час лікування потерпілих на виробництві за прямими наслідками страхового випадку.

Міністерству соціальної політики України, Міністерству економіки України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону України щодо умов зарахування до стажу роботи періодів, за які з вини роботодавця не сплачено ЄСВ.

Міністерству охорони здоров'я України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону України щодо використання поза межами інструкції для медичного застосування лікарського засобу для лікування пацієнтів, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження щодо затвердження Плану дій на 2024—2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року з урахуванням заходів, що не були виконанні вчасно у період до 2023 року;

здійснювати проведення закупівель лікарських засобів для надання медичної допомоги в межах Програми державних гарантій медичного обслуговування населення вчасно у відповідному бюджетному періоді.

Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству економіки України:

розробити та затвердити наказ щодо перекладу та імплементації ORPHANET в систему охорони здоров'я України, затвердження національного класифікатора рідкісних (орфанних) захворювань.

Міністерству культури та інформаційної політики України:

розробити відповідні методики для створення переліку об'єктів міжнародного гуманітарного права, які потребують маркування в особливий період;

розробити єдиний реєстр втрат культурно-мистецьких цінностей і національних (регіональних, муніципальних), і приватних колекцій на тимчасово окупованих територіях України для подальшого вжиття заходів з їх повернення;

здійснити перегляд та актуалізацію переліку об'єктів культурної спадщини, включених до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;

Phoca PDF

розробити стратегію щодо охорони культурної спадщини України та план заходів з її виконання.

Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови про затвердження порядку оброблення та переробки відходів азбесту, азбестовмісних виробів і матеріалів, які опрацьовуються.

Міністерству освіти і науки України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до переліку професій загальнодержавного значення, підготовку за якими здійснюють коштом державного бюджету.

Пенсійному фонду України:

розробити та затвердити проєкт змін до постанови правління Пенсійного фонду України від 03 листопада 2017 року № 26-1 «Про порядок оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії», зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2017 року за № 1464/31332, для врегулювання питання отримання паперового пенсійного посвідчення пенсіонером, який перебуває за кордоном.

[1] Постанова Кабінету Міністрів України від 8 березня 2022 р. № 225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-%D0%BF.

[2] Постанова правління Пенсійного фонду України від 03.11.2017 № 26-1 «Про порядок оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 4 грудня 2017 р. за № 1464/31332: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1464-17#Text.

[3] Проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо пропорційного обчислення страхового стажу особам, які працювали за межами України» (реєстр. № 9453): https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42235.

[4] Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1351 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо ведення державних реєстрів отримувачів житлових субсидій та осіб, які мають право на пільги»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2023-%D0%BF#Text.

[5] Моніторинг здійснювали працівники Секретаріату Уповноваженого та регіональних представництв Уповноваженого за підтримки проєкту Програм розвитку ООН в Україні

Phoca PDF

«Підтримка реабілітації людей з інвалідністю, спричиненою війною». Під час моніторингу використано «Методологію моніторингу надання реабілітаційних послуг», розроблену для застосування однакових підходів до моніторингу та виявлення системних проблем практичної реалізації прав людини і громадянина на отримання реабілітаційних послуг на місцевому рівні.

[6] Оперативна інформація станом на 13.02.2023: ВООЗ в Україні продовжує підтримувати розвиток системи надання спеціалізованої реабілітаційної допомоги при травмах спинного мозку/ Facebook -– сторінка Wold Heald Organization Ukraine, 13.02.2023 о 12:03: https://www.facebook.com/WHOUkraine/posts/pfbid02yr9HD1tSSuiRbqeeMHe2qD4PVazqG9iXLK8tLJNrd1EgzQRCmzsvt8zdP8PYZg82l .

[7] Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2023 р. № 1285 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1268 і від 16 грудня 2022 р. № 1462»:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285-2023-%D0%BF#Text.

[8] Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10 жовтня 2023 року № 1769 «Про затвердження змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я»: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1769282-23#Text.

[9] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1235-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання медичної допомоги пацієнтам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на 2021–2026 роки»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1235-2021-%D1%80#Text.

[10] Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 р. № 1464 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2023 році»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1464-2022-%D0%BF#Text.

[11] Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 216 «Деякі питання закупівлі лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них» зі змінами від 9 грудня 2022 р. № 1373 та від 22 грудня 2023 р. № 1353: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216-2022-%D0%BF#Text.

[12] європейський веб сайт, що підтримується державними структурами європейських країн, об'єднує інформацію щодо рідкісних (орфанних) захворювань практично у всіх європейських країнах і включає європейські національні та регіональні реєстри рідкісних (орфанних) захворювань: https://www.orpha.net.

[13] Двоє українських дітей отримали безоплатне лікування від СМА. Укрінформ на 21.04.2023: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3698872-dvoe-ukrainskih-ditej-otrimali-bezoplatne-likuvanna-vid-sma.html.

[14] Охорона ментального здоров'я: кроки МОЗ для покращення якості та доступності психологічних послуг. Офіційний ресурс Міністерства охорони здоров'я України станом на

Phoca PDF

30.10.2023: https://moz.gov.ua/article/news/ohorona-psihichnogo-zdorov%e2%80%99ja-kroki-moz-dlja-pokraschennja-ta-pidtrimki-mentalnogo-zdorov%ca%bcja-.

[15] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1215-р «Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1215-2021-%D1%80#Text.

[16] Регламент Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2009 р. № 712: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text.

[17] Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 10.08.2023 №702 «Про затвердження Державних будівельних норм України «Захисні споруди цивільного захисту» ДБН В.2.2-5:2023»: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3225773063500990463?doc_type=2.

[18] COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf.

[19] Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text.

[20] Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей використання відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами» від 13.07.2023 № 3238-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3238-20#Text.

[21] Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 р. № 438 «Деякі питання організації забезпечення соціальними послугами з догляду та медичними послугами потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які їх потребують»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2023-%D0%BF#Text.

[22] Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2023 р. № 775 «Деякі питання реалізації прав потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання на отримання соціальних послуг»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/775-2023-%D0%BF#Text .

[23] Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»» від 21.09.2022 № 2620-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text.

[24] Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text.

[25] Наказ Міністерства економіки України від 9.03.2023 № 1243 «Про внесення змін до наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 27 жовтня 2020 року № 2161», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 8 травня 2023 р. за №

Phoca PDF

773/39829: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0773-23#Text.

[26] Залишають напризволяще: сиріт старше 35 років можуть виселити з соціального житла/Facebook-сторінка «Телеканал ТВА», 9.05.2023: https://www.facebook.com/tva.ua.channel/videos/161649493534048/.

[27] Про затвердження Положення про порядок надання та використання приміщень маневрового житлового фонду Чернівецької міської ради для осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування і визнання таким, що втратив чинність, пункту 1 рішення виконавчого комітету міської ради від 21.05.2013 р. № 241/9 з цього питання / Офіційний сайт Чернівецької міської ради: https://city.cv.ua/search/documents?q=&q_location=all&type=4&date_from=&date_to=&number=287%2F10&status=&sortable= .

[28] Житловий кодекс України: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text; закони України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 №2342-IV:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15; «Про житловий фонд соціального призначення» від 12.01.2006 № 3334-IV: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15.

[29] Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 р. № 284 «Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-93-%D0%BF#Text .

[30] *Ibid.*

[31] *Ibid.*

[32] Міністерство культури та інформаційної політики України продовжує фіксувати пошкодження об'єктів культурної інфраструктури в Україні. Офіційний ресурс Міністерства культури та інформаційної політики України, 10.01.2024: https://mcip.gov.ua/news/1907-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury-zaznaly-poshkodzhen-chy-rujnuvan-cherez-rosijsku-agresiyu/.

[33] Рішення Рахункової палати України від 21.11.2023 № 27-1 «Про розгляд висновку про результати аналізу виконання закону про Державний бюджет України на 2023 рік у січні – вересні»:

https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/27-1_2023/R_RP_27-1_2023.pdf.

[34] Офіційний сайт Постійного представництва України при ЮНЕСКО (публікація від 7 вересня 2023 року о 17:59):

https://unesco.mfa.gov.ua/news/yunesko-nadalo-posilenij-zahist-20-obyektam-kulturnoyi-spadshchini-ukrayini.

[35] Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 р. № 1199 «Про затвердження Порядку маркування в особливий період будівель та споруд, транспортних засобів, які

Phoca PDF

підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідними розпізнавальними знаками (емблемами)»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199-2022-%D0%BF#Text.

[36] Окрім дошкільної та шкільної освіти, яка описана в Розділі 4 Щорічної доповіді.

[37] Питання дошкільної та шкільної освіти, її стану у 2023 році детально представлено в розділі «Права дитини» цієї доповіді.

[38] Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти і науки України та Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» – 2023 рік:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf.

[39] Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 818 «Про затвердження переліку професій загальнодержавного значення»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2016-%D0%BF#Text

[40] Наказ Міністерства освіти і науки України від 5.04.2023 № 394 «Про затвердження положення про переривання навчання здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти та надання їм академічної відпустки в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період)», зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 25 травня 2023 р. за №865/39921:

https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-pererivannya-navchannya-zdobuvachami-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-ta-nadannya-yim-akademichnoyi-vidpustki-v-umovah-voyennogo-stanu-nadzvichajnoyi-situaciyi-abo-nadzvichajnogo-stanu-osoblivij-period.

[41] Наказ Міністерства освіти і науки України від 2.05.2023 № 510 «Про затвердження Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 червня 2023 р. за № 1055/40111: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1055-23#Text.

[42] Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2023 р. № 269 «Про внесення змін до Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями галузі знань «22 Охорона здоров'я»»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-2023-%D0%BF#Text.

[43] Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2023 р. № 1405 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оплати житлово-комунальних послуг»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-2023-%D0%BF#Text.

[44] Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг» від 3.12.2020 № 1060-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-20#Text.

Phoca PDF

[45] Наказ Міністерства енергетики України від 29.09.2023 № 292 «Про затвердження Порядку технічного обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання у багатоквартирному будинку», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 4 жовтня 2023 р. за № 1741/40797: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1741-23#Text.

[46] Постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг 22.11.2023 № 2162 «Про затвердження Методології розрахунку граничних рівнів вартості виконання видів робіт та послуг з технічного обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання багатоквартирних будинків»: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2162874-23#Text, від 5.12.2023 № 2291 «Про затвердження Типового договору на технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання багатоквартирного будинку та внесення змін до Кодексу газорозподільних систем»: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2291874-23#Text.

[47] Постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2023 р. № 25 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо створення сприятливих умов для забезпечення ефективного споживання електричної енергії в Україні»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/25-2023-%D0%BF#Text.

[48] Указ Президента України від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text.

[49] *supra 109*

[50]«ЕкоЗагроза».Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: https://ecozagroza.gov.ua.

[51] ibid (дата звернення 11.03.2024).

[52] Андрій Костін: Довкілля більше не має бути мовчазною жертвою війни/ Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора, 29.06.2023: https://gp.gov.ua/ua/posts/andrii-kostin-dovkillya-bilse-ne-maje-buti-movcaznoyu-zertvoyu-viini.

[53] Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1073 «Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2022-%D0%BF#Text.

[54] Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text.

[55] Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 6.11.2023 № 1915 «Про затвердження Порядку встановлення державних медико-санітарних нормативів та державних медико-санітарних правил, допустимих параметрів впливу на організм людини», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 грудні 2023 р. за № 2180/41236: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-23#Text.

Phoca PDF

[56] Наказ Міністерства охорони здоров'я від 6.09.2022 № 1602 «Про затвердження Змін до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 8 листопада 2022 р. за №1387/38723: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1387-22#Text.

Phoca PDF